

Lodewijk XIV, de Zonnekoning

Hollands Arcadia

Historische buitenplaatsen als
zeldzaam en bewerkelijk erfgoed
(2)

Door Redactie WvF

16-07-2026

Cultuur Profiel

Met hun cultuurhistorische en architectonische waarde kregen buitenplaatsen terecht een plaats in de canon van de Nederlandse geschiedenis. In onze serie over historische buitenplaatsen vandaag kasteel Biljoen, eertijds onder meer militair hoofdkwartier van Zonnekoning Lodewijk IV en thans particulier bewoond.

Kasteel Biljoen, een waterburcht met vier gelijke hoektorens, ligt tussen de Veluwe en de IJssel nabij het Gelderse Velp. In 2009 werd het 162 hectare tellende cultureel erfgoed verworven door stichting Geldersch Landschap & Kasteelen. Dit gebeurde met steun van de Provincie en bijdragen van onder meer het Cultuurfonds. Het huis, in 2010 gerestaureerd, wordt inmiddels particulier bewoond en is in beginsel niet publiek toegankelijk.

De naam Biljoen werd steeds op uitlopende wijze geschreven. Een daarvan is 'Boullion' en dit kan de herkomst van de naam verhelderen. Deze naam duidt in het Frans namelijk op (op)borrelend water. Op het landgoed ligt een sprengkop waar water uit het Veluwemassief opborrelt en via de sprengbeek naar de grachten en vijvers van Biljoen loopt. Op de terreinen rond Biljoen komt ook opborrelend kwelwater voor.

Mary Parks en Marnix Heersink

Amerikaan met Nederlandse wortels

De Nederlands-Amerikaanse filantroop dr. Marnix Heersink en zijn Amerikaanse echtgenote Mary Parks huren kasteel Biljoen inmiddels ruim tien jaar van Geldersch Landschap & Kasteelen. Biljoen is, na de renovatie van het interieur, voor de familie een tweede huis, waar ze in de zomer en rond de jaarwisseling graag verblijven. Pater familias Heersink heeft wortels in Hummelo en Steenderen.

Heersinks vader was na de Tweede Wereldoorlog burgemeester in Steenderen, met zijn 27 jaar de jongste in Nederland. In 1954 emigreerde hij met vrouw en vier kinderen naar Canada. Zijn zoon Marnix studeerde geneeskunde in Ontario en specialiseerde zich in oogheelkunde in Philadelphia, waar zijn toekomstige echtgenote Mary studeerde aan de Kunstacademie. In 1978 vestigde hij zich in Dothan (Alabama) waar hij een oogartsenpraktijk startte.

Medicus en filantroop

Het was het begin van een flitsende carrière. Heersink, die zijn medische bezigheden combineerde met vastgoedactiviteiten, wist zijn oogartsenpraktijk uit te breiden tot een organisatie met twaalf locaties in drie staten in de VS plus een gezondheidscentrum. Het interieur van kasteel Biljoen is klassiek ingericht en telt fraaie kunstvoorwerpen. Het echtpaar ontvangt in een door Parks met landschappelijke taferelen beschilderde kamer. Voor haar vader, die hoogleraar oogheelkunde was, vervaardigde ze met precisie medische tekeningen van ogen.

Kasteel Biljoen

Hoe verliep uw komst naar kasteel Biljoen?

Heersink: 'Kasteel Biljoen riep een romantisch beeld op. Ik heb respect voor geschiedenis, conserveren en restaureren. We zijn twaalf jaar bezig geweest met vergunningen en restauraties. Het resultaat is fantastisch. Wat het ook bijzonder maakt is dat er een partnerschap is met met Geldersch Landschap & Kasteelen. Samen werken we aan het optimaliseren van het kasteel.'

Het geheel beslaat als gezegd 162 hectare. Het echtpaar Heersink gebruikt het huiseiland met koetshuis en de tuin op het voorplein. Een inwonend echtpaar biedt administratieve, organisatorische en secretariële ondersteuning. Het onderhoud is een gezamenlijke inspanning van Geldersch Landschap & Kasteelen. Het huis wordt bij bijzondere gelegenheden (gereguleerd) opengesteld. Op Open Monumentendag bijvoorbeeld of bij een bijzondere lokale gebeurtenis. Het park is deels toegankelijk voor het publiek.

Zijn uw woonwensen vervuld?

Heersink: 'We hadden onze wensen en daar zijn we met Geldersch Landschap & Kasteelen goed uitgekomen. Dit versterkt voor ons het gevoel van partnerschap. Voor ons is het belangrijk dat de kinderen hier zelfstandig kunnen verblijven. Het kasteel telt acht badkamers en is uitgerust met moderne technieken, airco en wifi. Het is de bedoeling dat Biljoen in de toekomst een familiehuis blijft voor de kinderen en kleinkinderen.'

Parks: 'Mijn grootmoeder was Duitse. Ik voel mij happy in deze streek. We zijn hier weg van drukte, werk en verantwoordelijkheden. Binnen en buiten zijn wonderwel met elkaar verbonden. Kunst en cultuur spelen een belangrijke rol in mijn leven. Ik schilder graag landschappen en portretten. En in de omgeving van Velp is op het artistieke vlak genoeg te beleven. We hebben een prachtig leven.'

Hoe zou u uw geeffilosofie formuleren?

Heersink: 'Doe iets voor de gemeenschap en denk niet alleen aan jezelf. Iedereen kan geven. Het woord "GIVE" is voor mij de afkorting van *Gratitute, Invest, Values* en *Education*.' Uiteraard hebben we doorgevraagd over de instituties en projecten die Heersink in de VS en in Nederland steunt. Maar als een ware mecenas houdt hij dit liever voor zich.

Monumentaal wonen

Op kasteel Biljoen is het monumentaal wonen. De indrukwekkende entree onder een balkon kent dubbele ingangsdeuren zijn voorzien van twee bronzen leeuwenkoppen met deursloppers, vier wapenschilden en twee kronen in het timpaan. In de hal geeft een levensgroot marmeren beeld van een nimf de bezoeker een overweldigende indruk. De grote (Italiaanse) balzaal op de eerste verdieping is rijkelijk gedecoreerd met stucwerk.

Het kasteeldomein – het voormalige landgoed Beekhuizen, tussen Velp en Rheden – biedt waterpartijen, bossen en landerijen. Beken zorgen voor voldoende helder water, waarmee fonteinen, cascades, vijvers en slotgrachten gevuld worden. Het landschapspark op Beekhuizen werd in 1790 voor het publiek toegankelijk. Beekhuizen was bedoeld als arcadisch landschap waar de ronddwalende bezoeker zijn stemming liet bepalen door de natuurlijke omgeving.

Zonnekoning

Biljoen werd rond 1530 gebouwd in opdracht van Karel hertog van Gelre en graaf van Zutphen. Het kasteel diende in het Rampjaar 1672 als het militaire hoofdkwartier van de Franse koning Lodewijk XIV. Tijdens diens inval in de Nederlanden gebruikte de Zonnekoning het kasteel en het landgoed als uitvalsbasis voor zijn veldtochten. Dit kan verklaren waarom Biljoen, in tegenstelling tot vele andere kastelen, niet door het Franse leger werd platgebrand.

De geschiedenis van Biljoen is complex en veel omvattend. In dit bestek vermelden we dat een van de bewoners van weleer, Johan Frederik Willem van Spaen (1746-1827), rond Biljoen en op Beekhuizen een parkachtig landschap tot stand bracht. De hoofdstructuur van lanen, beek, watervallen, watervijvers, wandelingen bestaat nog steeds. Van Spaen was een geslacht van wie de leden sinds 1814 tot de adel behoorden en dat in 1888 uitstierf. De leden waren lang eigenaar van verschillende heerlijkheden en kastelen waaronder Biljoen.

Historische buitenplaatsen

Buitenlandse bezoekers waren in het negentiende-eeuwse Holland onder de indruk van de eindeloze reeks goed onderhouden buitenplaatsen lang rivieren, aan de duinrand en in de droogmakerijen. Dat schrijft oud-directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau Paul Schnabel in *Anders gekeken*, een standaard werk over de schilderkunst van de Gouden Eeuw. Met arcadisch werd toen een veilig en lommerrijk landschap van schoonheid en geluk bedoeld.

Schnabel: 'Een landschap dat door mensenhand was geschapen en met grote zorg door hoveniers en tuinlieden in stand gehouden werd. Dat was *Hollands Arcadia* zoals Abraham Rademaker het in 1730 in honderd tekeningen op zijn fraaist boekstaafde.' Schnabel wijst ook op het grote contrast met de armoedige huisjes en bescheiden boerenbedoeninkjes buiten de sierlijke toegangshekken van de buitenplaatsen.

Tot slot

Met deze aflevering in onze serie over historische buitenplaatsen maakten we bij uitzondering een uitstapje naar een huis dat niet publiek toegankelijk is. In de volgende afleveringen zal het accent liggen op ondernemerschap en creativiteit, noodzakelijke voorwaarden voor veel opengestelde historische buitenplaatsen om te overleven en draagvlak te creëren onder een breder publiek van geïnteresseerden. En bij mecenasen en bestuurders van vermogensfondsen.

Voor de kasteeldames en -heren is er werk aan de winkel. Volgens de stichting Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen (sKBL) zien zes op de tien opengestelde luthoven bezoekersgroei, maar jonge doelgroepen – Millennials en Gen Z – blijven achter. Het publiek van de toekomst vraagt om meer dan openstelling alleen. Het wil ook bediend worden met digitale en online formats. Samenwerking met 'creators' en ambassadeurs kan daarbij helpen.

De eerste aflevering in deze serie over historische buitenplaatsen is verschenen op 23 april 2026:

<https://www.wereldvanfilantropie.nl/nieuws/natuurlijke-rust-harmonie-en-schoonheid>

Met dank aan kunsthistoricus René Dessing, oprichter van de stichting Kastelen, Historische Buitenplaatsen en Landgoederen (sKBL).

Wetsvoorstel bedreigt werking Natuurschoonwet

Het voortbestaan van landgoederen onder de Natuurschoonwet (NSW) wordt momenteel bedreigd door aangescherpte belastingplannen voor Box 3. Wijzigingen in de vermogensrendementsheffing en overdrachtsbelasting kunnen ertoe leiden dat erfgenamen gedwongen worden landgoederen te verkopen om de belastingaanslag te kunnen betalen, wat het behoud van natuur en erfgoed in gevaar brengt.

In de huidige box 3 inkomstenbelasting worden bossen, natuurterreinen en NSW-landgoederen vrijgesteld. Deze vrijstelling geldt echter uitdrukkelijk niet voor de gebouwde eigendommen en de vrijstelling is uitsluitend van toepassing bij vol eigendom. Uitgangspunt van het nieuwe stelsel van box 3 is dat het werkelijke rendement wordt belast. Dit bestaat uit het directe rendement, zoals rente, huur en dividend met aftrek van kosten, en het indirecte rendement, de waardeontwikkeling van bijvoorbeeld aandelen of vastgoed.

De waardeontwikkeling wordt in principe jaarlijks belast ('vermogensaanwasbelasting'). Voor een aantal vermogensbestanddelen, zoals onroerende zaken, is het uitgangspunt om de waardeontwikkeling bij realisatie (bijvoorbeeld verkoop, schenking of vererving) te belasten; de zogenaamde 'vermogenswinstbelasting'. De inkomsten worden belast, terwijl de kosten aftrekbaar zijn.

Groen erfgoed

Landgoederen die zijn gerangschikt krachtens de NSW, zijn in het wetsvoorstel gedeeltelijk vrijgesteld van vermogenswinstbelasting. Uitsluitend de ongebouwde delen van de landgoederen zijn vrijgesteld; opstallen (gebouwen) met ondergrond zijn niet vrijgesteld. Deze opstallen genereren echter inkomsten die van groot belang zijn voor de instandhouding op lange termijn van de landgoederen. Groen erfgoed (historische parkaanleg, natuur) heeft negatieve opbrengsten.

Bij schenking door of overlijden van de belastingplichtige dient te worden afgerekend over de waardestijging van de onroerende zaak. Dit zal in de praktijk leiden tot een dermate forse heffing die zelden of nooit uit de exploitatie kan worden voldaan; de heffing zal dus uit externe bronnen dienen te worden voldaan. Indien deze externe bronnen niet aanwezig zijn, dan zal er geen andere optie zijn dan verkoop van (delen van) het landgoed.

Strijdig met Natuurschoonwet

Deze heffing is in strijd met doel en strekking van de NSW (bevordering van instandhouding van landgoederen); de voorwaardelijke vrijstelling voor de schenk- en erfbelasting in de Natuurschoonwet zal door de heffing van box 3 teniet worden gedaan wanneer tot verkoop van (delen van) het landgoed moet worden overgegaan om de inkomstenbelasting in box 3 te kunnen betalen.

De stichting 'NSW en box 3' pleit voor een vrijstelling van alle NSW-gerangschikte opstallen inclusief ondergrond in box 3 in geval van schenking of vererving van een NSW-landgoed. Dit voorkomt dat bij een overdracht naar de volgende generatie een groot bedrag dient te worden betaald, hetgeen zal leiden tot gedwongen verkoop en versnippering van landgoederen en buitenplaatsen.

Achtergrond

De Natuurschoonwet (NSW) uit 1928 heeft ten doel het stimuleren van het behoud en het creëren van natuurschoon in Nederland. Onder voorwaarden kan een landgoed of buitenplaats gerangschikt worden krachtens de NSW. De wet stelt strenge eisen aan de instandhouding van deze landgoederen. Bij schenking of vererving wordt versnippering voorkomen door middel van een vrijstelling onder de voorwaarde van een instandhoudings- en een bezitsverplichting gedurende 25 jaar.

Sinds de invoering van de NSW heeft deze wet ervoor gezorgd dat dit erfgoed voor de samenleving behouden is en blijft. Voor de toekomst van de particuliere landgoederen en buitenplaatsen blijven de fiscale faciliteiten van de NSW onverminderd van belang.

Maatschappelijk doel

Landgoederen en buitenplaatsen zijn vaak al vele generaties in handen van dezelfde familie. Het beheer van dit groene erfgoed (bossen, natuur, historische parkaanleg) met de daarop voorkomende historische en vaak monumentale bebouwing dient een groot maatschappelijk doel. Denk aan de miljoenen wandelaars die genieten op de landgoederen met alle voordelen voor hun gezondheid.

Het beheer is echter kostbaar en de inkomsten uit pacht, huur en erfpacht zijn hard nodig voor een kostendekkende exploitatie. Er is dus nauwelijks ruimte om belasting te betalen. Zonder de fiscale faciliteiten van de Natuurschoonwet zouden er weinig particuliere landgoederen en buitenplaatsen meer over zijn.

Bron: stichting Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen

Abonneer je op ons gratis Journaal:

E-mail adres

Schrijf je in